

فصلنامه علمی پژوهشی

برنام خدا

ایرانداک در نیم قرن دوم کار خود همچنان جوان و کوشا همراه هر پژوهش، پژوهشگر، و سیاست‌گذار

۱۳۹۹-۱۳۴۷

رئیسان گرامی دانشگاه‌ها، پژوهشگاه‌ها و مؤسسه‌های آموزش عالی، پژوهشی، و فناوری
موضوع: نمای ۲۰۱۹: جایگاه علم، فناوری، و نوآوری ایران در جهان در سال ۲۰۱۹ میلادی

با سلام و احترام

تصمیم‌گیری و سیاست‌گذاری بر پایه شواهد از رویکردهای نوین در مدیریت علم، فناوری، و نوآوری است. تصمیم‌هایی که شواهد و داده‌ها را نادیده گرفته، به سرانجامی نرسیده و تنها هدررفت منابع را در پی داشته‌اند. امروزه شمار بسیاری از شاخص‌ها در لایه‌های گوناگون (سازمانی، ملی، منطقه‌ای، و جهانی) پشتیبان چنین رویکردی هستند. پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) در سامانه «جایگاه علم، فناوری، و نوآوری ایران در جهان (نما)» در نشانی NEMA.IRANDOC.AC.IR، جایگاه کشور را در شاخص‌های کلیدی و جهانی علم، فناوری، و نوآوری بازنمایی می‌کند. بر پایه داده‌های این سامانه، جایگاه ایران در بیشتر شاخص‌های جهانی در سال ۲۰۱۹ میلادی بهبود یافته، در برخی تغییر نکرده، و در برخی نیز پایین آمده است. از این رو، عملکرد ایران در برخی از این شاخص‌ها سازگار و در برخی دیگر ناسازگار با بخش‌های ۱۲ و ۱۳ «قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی، و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران» است.

بر پایه داده‌های نما، در سال ۲۰۱۹ میلادی، شمار مؤسسه‌های آموزش عالی ایران در بیشتر نظام‌های فراگیر رتبه‌بندی جهانی افزایش یافته است (تایمز: ۴۰ مؤسسه؛ شانگهای: ۱۳ مؤسسه؛ کیو. اس. شس مؤسسه؛ یورپ: ۴۵ مؤسسه؛ لایدن: ۲۶ مؤسسه؛ یومالتی-رنک: ۱۹ مؤسسه؛ تایوان: هشت مؤسسه؛ یو. اس. نیوز: ۳۱ مؤسسه؛ سکیمگو: ۱۴۳ مؤسسه؛ راوند: ۱۲ مؤسسه؛ و گرین‌متریک: ۲۲ مؤسسه). گفتنی است که افزایش شمار مؤسسه‌های ایرانی در برخی از این نظام‌ها به دلیل تغییر در روش‌شناسی آن‌ها بوده است. بر این پایه، شمار مؤسسه‌های ایرانی در میان ۵۰۰ مؤسسه برتر جهان در سال ۲۰۱۹ در برابر سال ۲۰۱۸ میلادی کمابیش بدون تغییر بوده است. ایران چهار مؤسسه نیز در میان ۱۰۰ مؤسسه برتر آسیا در جهان دارد که با قانون برنامه هم‌خوان نیست. افزون بر این، شمار مؤسسه‌های آموزش عالی ایران در نظام‌های موضوعی رتبه‌بندی نیز افزایش یافته و برخی از این مؤسسه‌ها در میان ۱۰۰ مؤسسه و حتی ۱۰ مؤسسه برتر جهان هستند. نام مؤسسه‌های ایرانی در رتبه‌بندی‌های موضوعی «تایمز» ۱۰۷ بار، در «شانگهای» ۲۰۹ بار، در «کیو. اس.» ۴۷ بار، در «دانشگاه ملی تایوان» ۷۰ بار، و در «یو. اس. نیوز» ۱۱۶ بار آمده است. در رتبه‌بندی‌های موضوعی «شانگهای»، «تایوان»، و «یو. اس. نیوز» نیز بیش از ۱۰ مؤسسه ایرانی در میان ۱۰۰ مؤسسه برتر جهان هستند. وب‌سایت ۶۳۸ مؤسسه آموزش عالی

و پژوهشی ایرانی نیز در «رتبه‌بندی وبومتریکس» در میان برترین‌های جهان شناخته شده‌اند. جایگاه ایران در نمایه‌های استنادی جهانی نیز پیشرفت داشته است. شمار انتشارات ایران در نمایه‌نامه‌های استنادی جهانی، یعنی «واس» و «اسکوپوس» در سال ۲۰۱۹ میلادی افزایش یافته است. در سال ۲۰۱۹، ایران در جایگاه ۱۷ جهان در «واس» و ۱۵ جهان در «اسکوپوس» و نخست منطقه در هر دو نمایه‌نامه از دیدگاه شمار انتشارات است. با این همه، ایران در سال ۱۳۹۸، جایگاه ۱۳ جهان را که در قانون برنامه پیش‌بینی شده، به دست نیاورده است. شمار انتشارات ایرانیان در نشریه‌های بدون ضریب تأثیر در «واس» نیز افزایش یافته و ایران در میان ۱۰ کشور نخست پدیدآورنده این آثار است که چالش‌های خود را دارد. جایگاه ایران از دیدگاه شمار استاداها (سنجه کیفیت آثار) نیز بهبود یافته است. شاخص «اچ» ایران نیز رشد داشته و در سال ۲۰۱۹ میلادی در جایگاه ۴۱ جهان بوده و در برابر سال گذشته یک پله پیشرفت داشته که سازگار با پیش‌بینی قانون برنامه است. افزون بر این، جایگاه جهانی ایران از دیدگاه انتشار مقاله‌های «داغ» و «پراستاد» نیز بهبود یافته و به ترتیب در رتبه ۲۲ و ۲۸ جهان است. در رتبه‌بندی کشورهای «نیچر ایندکس» نیز ایران در جایگاه ۳۳ جهان و سه منطقه است. از دیگر سو، شمار نشریه‌های ایرانی در نمایه‌نامه «اسکوپوس» افزایش یافته، ولی در نمایه‌نامه «وب آو ساینس (واس)» با پنج عنوان کاهش به ۳۶ نشریه رسیده است که شکاف آشکاری با شمار پیش‌بینی شده در قانون برنامه (۶۵ نشریه) دارد.

داده‌های «نما» نشان می‌دهند که جایگاه جهانی ایران از دیدگاه نیروی پژوهشی و استعداد انسانی در سال ۲۰۱۹ میلادی رو به رشد نبوده است. شمار پژوهشگران ایرانی در شاخص «پژوهشگران پراستاد» از ۱۶ به ۱۲ پژوهشگر در سال ۲۰۱۹ رسیده است. جایگاه سال ۲۰۱۹ میلادی ایران در «گزارش رقابت‌پذیری جهانی» نیز از ۸۹ به ۹۹، در «شاخص توسعه انسانی» از ۶۰ به ۶۵، و در «شاخص جهانی رقابت‌پذیری استعداد» از ۹۴ به ۹۷ رسیده است.

جایگاه جهانی ایران در «شاخص جهانی نوآوری» بهبود یافته و از رتبه ۶۵ در سال ۲۰۱۸ به رتبه ۶۱ در سال ۲۰۱۹ میلادی رسیده است. در شاخص نوآوری «بلومبرگ» نیز ایران با دو پله پیشرفت، رتبه ۴۷ جهان و چهار منطقه را دارد. در رتبه‌بندی تولید ناخالص داخلی نیز جایگاه ایران با یک پله کاهش به ۲۷ جهان رسیده است. در «شاخص جهانی کارآفرینی»، جایگاه ایران بدون تغییر و در رتبه ۷۲ جهان مانده، ولی در شاخص‌های «آسانی انجام کسب و کار» و «آزادی اقتصادی» جایگاه درخوری ندارد و در رتبه‌های ۱۲۷ و ۱۵۵ جهان است.

جایگاه جهانی ایران در زمینه فناوری اطلاعات و ارتباطات نیز در سال ۲۰۱۹ بهبود یافته است. در «شاخص کاربران اینترنت» ایران با ۱۳ پله پیشرفت به جایگاه ۴۴ جهان دست یافته است. ایران در «شاخص آمادگی شبکه‌ای» رشدی ۱۲ پله‌ای داشته و به جایگاه ۸۰ جهان رسیده است. در «شاخص جهانی حقوق مالکیت» نیز جایگاه ایران از رتبه ۹۱ به رتبه ۱۰۳ جهان رسیده است. در «یو ۲۱»: رتبه‌بندی نظام‌های ملی آموزش عالی» نیز جایگاه ایران بدون تغییر مانده است و رتبه ۴۸ جهان را دارد.

گزارش همه شاخص‌های پایش علم، فناوری، و نوآوری در «سامانه نما» در کتاب «نمای ۲۰۱۹: جایگاه علم، فناوری، و نوآوری ایران در جهان در سال ۲۰۱۹ میلادی» گردآوری شده‌اند. نسخه الکترونیکی تمام‌متن این اثر در پیوند nema.irandoc.ac.ir/UserFile/Publications/Nema-Book-2019-Final.pdf و «گزیده برای مدیران» در پیوند nema.irandoc.ac.ir/UserFile/Publications/Nema2019-ExecutiveSummary.pdf در دسترس هستند. درخواست می‌شود ایرانداک را از راهنمایی و دیدگاه ارزنده و سازنده خود بهره‌مند سازید. امید که این خدمت کوچک بتواند راه‌گشای بهبود جایگاه علم، فناوری، و نوآوری کشور در جهان باشد. پیشاپیش از توجهی که می‌فرمایید، سپاس گزارم.

یاری از اوست
سیروس علیدوستی

رئیس پژوهشگاه